

Силабус курсу:

СУЧАСНИЙ СТАН ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

Ступінь вищої освіти:	Третій «Доктор філософії»
Спеціальність:	032 Історія та археологія
Рік підготовки:	1
Семестр викладання:	1
Кількість кредитів ЄКТС:	3.0
Мова(-и) викладання:	українська
Вид семестрового контролю	іспит

Автор курсу та лектор:

д.і.н., професор Бровендер Юрій Михайлович (лектор)

вчений ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я та по-батькові

Професор кафедри історії та археології

посада

brovender@snu.edu.ua	+38-050-655-94-45	Viber за номером телефону	320ГК аудиторія кафедри ІФ
електронна адреса	телефон	месенджер	консультації

Анотація навчального курсу

Мета вивчення курсу: Метою лекційних занять викладання навчальної дисципліни «Сучасний стан історичної науки» є опанування майбутніми науковцями-істориками комплексом знань, вмінь та навичок з актуальної проблематики української та зарубіжної історіографії. Це дозволить виробити професійне володіння предметом, розуміння закономірностей розвитку історичного знання у формі національних парадигм та їхньої взаємодії з домінуючими історіографічними концептами.

Метою самостійної роботи за дисципліною є засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача; переорієнтація із лекційно-інформативної на індивідуально-диференційовану, особистісно-орієнтовану форму та на організацію самоосвіти аспіранта; поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які аспіранти отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці.

Результати навчання:

Знати:

- основні періоди становлення української історичної науки;
- наукову оцінку сучасної історіографічної ситуації, методологічних засад сучасної історичної науки;
- зміни дослідницьких парадигм, кризових явищ у світовій та українській історичній науці;
- персоналії найвідоміших сучасних українських істориків;
- наукові школи й середовища, що склалися на теперешній час.

Вміти:

- вільно володіти фактичним матеріалом з розвитку української історіографії;
- застосовувати методику історіографічного та теоретико-методологічного аналізу проблем розвитку сучасної української історичної науки;
- використовувати сучасну історичну та історіографічну термінологію, понятійний апарат
- користуватися теоретичними здобутками з галузі історіознавства.

Передумови до початку вивчення:

Майбутні науковці-історики зможуть розвинути професійні надбання, напрацьовані в результаті виконання робочої програми навчальної дисципліни «Сучасний стан історичної науки» завдяки вивченню наступної дисципліни з циклів загальної та професійної підготовки: «Історія виникнення конфліктів на території України».

Мета курсу (набуті компетентності)

Метою викладання дисципліни є орієнтація майбутніх науковців-істориків у актуальних проблемах сучасної історичної науки, формування компетентних фахівців у різнобічних аспектах сучасної української та зарубіжної історіографії.

Вивчення даного навчального курсу призначене для формування, удосконалення та розвитку у здобувача вищої освіти наступних компетентностей:

ЗК01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК03. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК04. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК05. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК07. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК08. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК09. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК10. Здатність працювати в команді.

СК01. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК02. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК03. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією.

СК04. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК05. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК06. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

СК07. Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини.

СК08. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК09. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анутовати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК010. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

СК011. Здатність здійснювати та організовувати археологічну діяльність.

СК012. Здатність робити відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів, організовувати археографічну діяльність, роботу в архівах та музеях, державних наукових та науково-дослідних установах у відповідності з прийнятими правилами та нормами.

Що забезпечується досягненням наступних програмних результатів навчання:

РН01. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

РН02. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

РН03. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

РН04. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

РН05. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

РН06. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

РН07. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

РН08. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

РН09. Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.

РН10. Застосовувати сучасні методики у процесі популяризації історії та археології, а також здійсненні різних видів педагогічної діяльності.

РН11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

РН12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.

РН13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

РН14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

Структура курсу

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
1	Вступ до навчального курсу. Предметне поле, основні питання, сюжети, параметри.	4/2	Предмет курсу. Теоретичні засади історіографічних досліджень. Основні поняття та категорії дисципліни. Розгляд певних історіографічних схем та перспектив (сприйняття), а саме «української схеми (перспективи) власної історії», «української схеми (перспективи) світової історії», «схеми (перспективи) домінуючих націй щодо власних історії і місце українських сюжетів в них» та можливої «схеми (перспективи) інших національних історіографій до української історії як складової частини світової». Відповідність сучасної української історіографічної практики світовій традиції. Взаємозв'язок історичного знання у координатах: регіональна – національна – європейська – світова історія.	.
2	Сучасні тенденції розвитку світової та української історичної науки.	6/2	Методологічні аспекти. Парадигми сучасної історіографії на Заході: цивілізаційна; історико-соціологічна; глобалістська; емпірицистська; диффузійністська. Інтернаціоналізація історичної науки та плюралізм методологій. Домінування в Україні культурно-національної або національної моделі історіописання. «Методологічний вакуум». П'ять основних парадигм української історії: етнічна, національно-державницька, імперська, національних меншин, сепаратистські. Нові просторові концепції. Європейська (євроатлантична) історія як альтернатива національним чи регіональним історіям. Дискусія про Центрально-Східну Європу та українську належність до неї. Темпоральні домінанти.	
3	Зміни організаційно-методологічних підстав історіографії	4/2	Українська історична наука: організаційна структура і міжнародні контакти. Методологічні аспекти світового історіографічного процесу і сучасна українська історична наука. «Націоналізація» історії: нормативна історіографія, канон та їхні суперники (Україна 1990-х). Загальний образ минулого України: підходи сучасної української історіографії. Історіографічні дослідження.	
4	Основні напрями вивчення археології та історії України	4/2	Українська первісна археологія за часів незалежності. Індоевропейська проблематика. Українська середньовічна	

№	Тема	Години (Л/ПЗ)	Стислий зміст	Інструменти і завдання
			археологія за останнє десятиліття. Стан вивчення давньої історії України (до кінця XV ст.). Проблеми історії України XVI - XVIII століть. Українське національне відродження XIX - початку XX століть у сучасній вітчизняній історіографії. Історіографія української революції 1917-1921 рр. Проблеми історії України другої половини XX століття. Історіографія історії мистецтва. Історичне краєзнавство: доробок останнього десятиріччя. Стан і перспективи розвитку спеціальних історичних дисциплін.	
5	Дослідження проблем всесвітньої історії	6/ 2	Антикознавство в сучасній Україні. Візантиністичні студії: сучасний стан і проблеми. Дослідження проблем середньовічної європейської історії. Проблеми нової історії країн Європи та Америки у висвітленні сучасної української історіографії. Вивчення проблем новітньої історії країн Європи і Америки. Студії з історії міжнародних відносин XX століття. Історична славістика в Україні. Дослідження історії Росії (період від давнини до кінця XVIII ст.). Вивчення історії Росії XIX-XX ст. Історія країн Азії, Африки та Латинської Америки.	
6	«Нова історична наука» у Франції	2/2	Становлення нової історичної науки у Франції. Творчість М. Блока, Л. Февра. Школа Анналів і дослідження історії ментальності. Історична антропологія як новітня парадигма історіописання.	
7	Зарубіжна історіографія кінця XX - початку XXI ст	2/2	Постмодернізм і лінгвістичний поворот в історії. Мікроісторичні студії як розширення дослідницьких практик новітніх істориків. Історична антропологія в Німеччині.	
8	Дискусія щодо кризи сучасної історичної науки.	2/0	Сутність кризи, її вияви, шляхи виходу. Порівняння світової, європейської та української ситуації в сучасній історичній науці..	

Рекомендована література

Основна література:

1. Барг М. А. Категории и методы исторической науки: монография / под общ. ред. Ю. В. Полякова. Москва: Наука. 1984. 342 с.

2. Блок М. Апология истории, или ремесло историка: пер Е.М. Лысенка. Москва: Наука. 1986. 254 с.
3. Блок М. Феодалъне суспільство. Київ. 2002. 345 с.
4. Грицак Я. Нарис історії України: Формування модерної української нації ХІХ – ХХ ст.: навч. посібник. Київ. 1996. 234 с.
5. Грицак Я. Українська історіографія. 1991–2001: Десятиліття змін. *Україна модерна*. Київ – Львів. 2005. Ч. 9. С. 43 – 68.
6. Драгоманов М.П. Чудацькі думки про українську національну справу. *Драгоманов М.П. Вибране*. Київ. 1991. С. 463 – 558.
7. Зашкільняк Л. Методологія історії. Від давнини до сучасності: монографія. Львів: ЛДУ. 1999. 224 с.
8. Зашкільняк Л. Сучасна світова історіографія: монографія. Львів: ПАІС. 2007. 312 с.
9. Калакура Я. С. Українська історіографія: курс лекцій. Київ: Генеза 2004. 496 с.
10. Колесник І. І. Українська історіографія (ХVІІІ – початок ХХ століття): монографія Київ: Генеза. 2000. 256 с.
11. Масненко В. В. Історична думка та націотворення в Україні (кінець ХІХ – перша третина ХХ ст.): монографія. Київ – Черкаси. 2001. 440 с.
12. Підгаєцький В. В. Основи теорії та методології джерелознавства з історії України ХХ ст.: навчальний посібник для історичних факультетів. Дніпропетровськ: вид-во Дніпропетровського ун-ту. 2001. 392 с.
13. Потульніцький В. А. Україна і всесвітня історія: Історіософія світової та української історії ХVІІ – ХХ ст. Київ. 2002. 480 с.
14. Стельмах С. Історична наука в Україні епохи класичного історизму (ХІХ – початку ХХ ст.): монографія. Київ. 2005. 378 с.
15. Уайт Х. Метаісторія. Історическое воображение в Европе ХІХ века. Екатеринбург. 2002. 367 с.
16. Удод О. А. Україна: філософія історії. Київ: Генеза. 2003. 120 с.
17. Українська історіографія на зламі ХХ і ХХІ століть: здобутки і проблеми / Л. Зашкільняк та ін. ; за заг. ред. Л. Зашкільняка. Львів: ЛНУ ім. І.Франка, 2004. 406 с.
18. Яковенко Н. Вступ до історії: монографія. Київ: Критика. 2007. 376 с.

Додаткова література:

19. Білас Л. Криза нашого образу історії: монографія. Львів: Ін-т українознавства ім. І.Крип'якевича. 2002. 329 с.
20. Величенко С. Постколоніалізм, Європа та українська історія. *Україна модерна*. Київ – Львів. 2005. Ч. 9. С. 237 – 248.
21. Головка В. Історіографія кризи історичної науки: Український контекст: монографія. Київ: Ін-т історії України НАН України. 2003. 228 с.
22. Горелов М. Є., Моця О.П., Рафальський О. О. Цивілізаційна історія України: монографія. К.: ТОВ УВПК «ЕксОб». 2005. 632 с.
23. Дашкевич Я. Дорогами української Кліо: про стан історичної науки в Україні: монографія. Київ. 1993. 375 с.
24. Дейвіс Н. Європа. Історія: монографія. Київ. 2000. 983 с.
25. Марк фон Гаген Росія → Радянський Союз → Євразія. *Україна модерна*. Київ – Львів. 2005. Ч. 9. С. 184 – 211.
26. Присяжнюк Ю. Ментальність і ремесло історика. Методологічна парадигма селянознавчих студій в Україні на зламі ХХ – ХХІ ст. Черкаси: «Вертикаль», ПП Кандич С.Г. 2006. 122 с.
27. Февр Л. Бои за историю. Москва: Наука. 1991. 632 с.

Електронне джерело. – Режим доступу :

1. <http://www.arche.by/by>

2. <http://tyzhden.ua/History>
3. www.krytyka.kiev.ua
4. www.booksgid.com/.../31708-arkheologija-ukraniarkheologija-ukrainy.html
5. [www.twirpx.com/files/historic/ukraine/ancient history/](http://www.twirpx.com/files/historic/ukraine/ancient%20history/)
6. <https://storify.com/.../vinokur-trubchaninov-davnya-i-serednovichna-istori>
7. www.academia.edu/
8. http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8483/Glomozda_Stan_suchasnoyi_ukr_ayinskoyi.pdf

Інформаційні ресурси.

1. Бібліотека Гумер - гуманітарні науки. Режим доступу: <http://www.gumer.info>
2. Журнал «Археологія». – Режим доступу: http://www.vgosau.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=93&Itemid=171
3. Інститут археології НАН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.iananu.org.ua/>
4. Інститут історії НАН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.google.com/search?q=%D0%86%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%83%D1%82+%D1%96%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%97+%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8+%D0%B1%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B0&sa=X&ved=2ahUKEwjIpaORycX0AhWr8LsIHbqAD9oQ1QJ6BAGUEAE&biw=1029&bih=611&dpr=1>
5. Національна бібліотека ім. В. Вернадського [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/>.
6. Система дистанційного навчання СНУ ім. В. Даля – <http://moodle.snu.edu.ua/>
7. Сайт №2 системи дистанційного навчання СНУ ім. В. Даля – <http://moodlesti.snu.edu.ua/>

Методичне забезпечення

1. Археологія України. Навч. посіб. За ред. Л.Л. Залізняка. – К., 2005.
2. Драч О.О. Зарубіжна історіографія всесвітньої історії. Навч. посіб. – Черкаси, 2015.
3. Українська історіографія на зламі ХХ і ХХІ століть: здобутки і проблеми. Навч. посіб. за ред. Л. Зашкільняка. – Львів, 2004.

Оцінювання курсу

За повністю виконані завдання аспірант може отримати визначену кількість балів:

Інструменти і завдання	Кількість балів	
	Денна форма	Заочна форма
Присутність на заняттях та засвоєння лекційного матеріалу за темами	30	-
Присутність на заняттях (у період настановної сесії) та своєчасне виконання самостійних практичних завдань у межах тем	-	-
Індивідуальна робота	20	-
Іспит (тест)	50	-
Разом	100	-

Шкала оцінювання нтів

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Політика курсу

Плагіат та академічна доброчесність:

Дотримання академічної доброчесності за курсом ґрунтується на внутрішньо-університетській системі запобігання та виявлення академічного плагіату. До основних вимог за курсом віднесено - посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Перевірка текстів на унікальність здійснюється однаковими для всіх здобувачів засобами: – за допомогою програмного забезпечення Unicheck і засобів системи MOODLE; за Internet-джерелами – за допомогою програми Antiplagiarism.net.

Завдання і заняття:

Очікується, що всі здобувачі вищої освіти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Здобувачі мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку здобувачі зобов'язані дотримуватися термінів виконання усіх видів робіт, передбачених курсом. Якщо здобувач вищої освіти відсутній з поважної причини, він/вона презентує виконані завдання під час консультації викладача. Здобувач вищої освіти має право на оскарження результатів оцінювання.

Поведінка в аудиторії:

Курс передбачає індивідуальну та групову роботу. Середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної критики. На аудиторні заняття слухачі мають з'являтися вчасно відповідно до діючого розкладу занять, яке міститься на сайті університету. Під час занять усі його учасники мають дотримуватися вимог техніки безпеки.